

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

22.05.2024. Nr. 1-8/12

Latvijas Republikas Saeima
saeima@saeima.lv

Par pašvaldības līdzfinansējuma par bērnu izglītošanu aplikšanu ar iedzīvotāju ienākuma nodokli

Tiesībsargs, izskatījis privātpersonas iesniegumu par pašvaldības līdzfinansējuma par citā pašvaldībā iegūto profesionālās ievirzes izglītību aplikšanu ar iedzīvotāju ienākuma nodokli, ir konstatējis trūkumus tiesiskajā regulējumā.

[1] Saskaņā ar Mārupes novada domes 2023. gada 26. jūlija saistošo noteikumu Nr. 28/2023 "Kārtība, kādā Mārupes novada pašvaldība līdzfinansē citu pašvaldību dibināto izglītības iestāžu profesionālās ievirzes izglītības akreditētu programmu apguvi" 10. punktu pašvaldība tās iedzīvotājiem līdzfinansējumu par citu pašvaldību dibināto izglītības iestāžu profesionālās ievirzes izglītības akreditētu programmu apguvi, pēc atbilstošo maksājumu saņemšanas, izmaksā, pārskaitot to uz izglītojamā likumiskā pārstāvja iesniegumā norādīto kredītiestādes norēķinu kontu, **no izmaksājamās summas ieturot iedzīvotāju ienākuma nodokli normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā un apmērā.**

[2] Līdz 2022. gada 1. septembrim izglītojamajiem, kuri mācījās citu pašvaldību profesionālās izglītības iestādēs, līdzfinansējumu par iegūto izglītību sedza Mārupes novada pašvaldība, veicot savstarpējos norēķinus, taču, ņemot vērā to, ka 2022. gada 24. augustā Rīgas dome lauza līgumu par pašvaldību savstarpējajiem norēķiniem, tagad visus maksājumus vecāki veic paši. ¹

¹ Mārupes novada pašvaldības 06.12.2022. publicētā informācija mājaslapā: Pašvaldības līdzfinansējums par profesionālās ievirzes programmu apguvi citu pašvaldību izglītības iestādēs.
<https://www.marupe.lv/lv/zinas/pasvaldibas-lidzfinansejums-par-profionalas-ievirzes-izglitibas-akreditetu-programmas>

[3] Saskaņā ar Pašvaldību likuma 4. panta pirmās daļas 4. punktu viena no pašvaldības autonomajām funkcijām ir gādāt par tās iedzīvotāju izglītību, tostarp profesionālās ievirzes izglītības un interešu izglītības pieejamību. Lai gan pašvaldībām nav pienākuma līdzfinansēt iedzīvotāju izglītību citās pašvaldībās, pašvaldības, kuras izvēlas līdzfinansēt tās administratīvajā teritorijā deklarēto iedzīvotāju interešu vai profesionālās ievirzes izglītības iegūšanu citā pašvaldībā, pēc būtības gādā par savu iedzīvotāju izglītību. Tiesībsargam nav skaidrs, kāpēc pašvaldības sniegtais līdzfinansējums par tās teritorijā deklarēto bērnu profesionālās ievirzes izglītības iegūšanu citā pašvaldībā būtu jāapliek ar iedzīvotāju ienākumu nodokli.

[4] Tiesībsargs vērsās Finanšu ministrijā ar lūgumu izskaidrot radušos tiesisko situāciju. Finanšu ministrija atbildē² tiesībsargam norādīja, ka vispārējā gadījumā likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 7. pants nosaka, ka maksātāja gada ienākums ir visa taksācijas perioda laikā iegūto naudas, naturālo vērtību un saņemto pakalpojumu kopums. Tomēr ne visos gadījumos var runāt par ienākuma gūšanu likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" izpratnē. Ministrija norāda, ka finansējums no budžeta līdzekļiem parasti iedzīvotājus sasniedz nevis izmaksājot attiecīgos līdzekļus iedzīvotājiem, bet nodrošinot normatīvajos aktos noteiktās valsts un pašvaldības funkcijas (piemēram, valsts aizsardzība, sabiedriskās kārtības nodrošināšana, no budžeta līdzekļiem finansētie izglītības, medicīnas u.c. pakalpojumi), šādā ceļā gūtais labums nav uzskatāms par ienākumu likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" izpratnē.

[4.1] Tāpat arī, ja pašvaldība veic tiešus norēķinus ar citu pašvaldību par izglītības iegūšanu citā pašvaldībā reģistrētā izglītības iestādē, kas nodrošina pirmsskolas, pamata vai vidējo izglītību, tad konkrētie pašvaldības izdevumi nav uzskatāmi par fiziskās personas ienākumu likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" izpratnē. Savukārt, ja persona no budžeta līdzekļus saņem tieši, piemēram, subsīdijas, kompensācijas u.tml., šādi saņemtie līdzekļi likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" izpratnē ir uzskatāmi par ienākumiem un attiecīgi, lai noteiktu, vai šie ienākumi ir apliekami vai nav apliekami ar iedzīvotāju ienākuma nodokli, ir būtisks šādas līdzekļu izmaksas pamats.

[4.2] Tādējādi, Finanšu ministrijas ieskatā, konkrētajā situācijā būtu jāvērtē ienākumu veids. Ar iedzīvotāju ienākuma nodokli apliekamie ienākumu veidi ir noteikti likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 8. pantā. Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 8. panta trešās daļas 21. punktā noteikts, ka ar iedzīvotāju ienākuma nodokli apliekami visi ienākumi, kas nav minēti likuma

² Finanšu ministrijas 22.03.2024 atbilde tiesībsargam Nr. 4.1-6/4 / 901

“Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 9. pantā. Savukārt likuma “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 9. pantā ir sniegts no iedzīvotāju ienākuma nodokļa atbrīvoto ienākuma veidu uzskaitījums. Finanšu ministrijas ieskatā, piemērojot likumu “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”, pašvaldības kompensētais līdzfinansējums 100 procentu apmērā profesionālās ievirzes izglītības apguvei, kuru izmaksā izglītojamā likumiskajiem pārstāvjiem, ir klasificējams kā kompensācija, kas tiek izmaksāta no pašvaldības budžeta līdzekļiem pašvaldības noteiktajā apmērā.

[4.3] Likuma “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 9. panta pirmajā daļā ir noteiktas tās kompensācijas, kuras nav apliekamas ar nodokli. Starp tām nav pašvaldības līdzmaksājums par interešu izglītības vai profesionālas ievirzes izglītības iegūšanu bērniem. Attiecīgi, Finanšu ministrijas ieskatā, fiziskās personas saņemtais līdzfinansējums konkrētajā tiesiskajā situācijā nav uzskatāms par kompensācijas izmaksu likumos un Ministru kabineta noteikto normu ietvaros un ir uzskatāms par iedzīvotāju ienākuma nodokļa objektu, jo tas neatbilst nevienam no likuma “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 9.panta pirmajā daļā noteiktajiem ar iedzīvotāju ienākuma nodokli neapliekamo ienākumu veidiem.

[5] ANO Bērnu tiesību konvencijas 3. panta pirmā daļa noteic bērna interešu prioritāti, kas uzliek dalībvalstīm pienākumu jebkura ar bērnu saistīta jautājuma izlemšanā pirmām kārtām maksimāli ievērot tieši bērna intereses. Bērna tiesību prioritātes princips paredz, ka visās darbībās un lēmumos, kas skar bērnu, uzmanība pirmām kārtām jāveltī viņa interešu iespējami labākai nodrošināšanai. Šis ir viens no galvenajiem Bērnu tiesību konvencijas principiem, kas nosaka visu bērna tiesību un brīvību interpretāciju. Šis princips ir ietverts arī Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6.pantā. Satversmes tiesa ir sniegusi skaidrojumu, ka bērna tiesību un interešu prioritāte nozīmē to, ka ne vien tiesai un citām institūcijām savi lēmumi jāpieņem, ievērojot bērnu tiesības un intereses, bet arī tiesību aktu pieņēmējiem normatīvie akti jāpieņem vai jāgroza, aizsargājot bērna tiesības un intereses iespējami labākajā veidā.³

[6] Tiesībsarga ieskatā pašvaldības līdzmaksājuma par bērnu iegūto izglītību aplikšana ar iedzīvotāju ienākuma nodokli nav bērnu interesēm atbilstoša prakse. Ieguvums no šādas prakses (papildu līdzekļi valsts budžetā) neatsver šāda regulējuma negatīvās sekas – finansiālu zaudējumu ģimenēm, kuras vēlas nodrošināt savus bērnus ar interešu izglītību vai profesionālas ievirzes izglītību. Turklāt būtisks ir apstāklis, ka, līdzfinansējot bērnu izglītību citā pašvaldībā, pašvaldība nodrošina normatīvajos aktos noteikto pašvaldības funkciju – gādāt par iedzīvotāju izglītību. Pēc

³ Satversmes tiesas 2008. gada 12. februāra spriedums lietā Nr. 2007-15-01, 5.punkts.

būtības kompensācija (līdzfinansējums), kas tiek izmaksāta vecākiem par viņu bērnu izglītošanu, nevar tikt uzskatīta par vecāku ienākumu, jo vecāki šo naudas summu ir novirzījuši bērna izglītošanai (samaksājuši par izglītības iegūšanu no saviem līdzekļiem).

[7] Likumdevējs likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9. panta pirmajā daļā jau ir paredzējis vairākus gadījumus, kad līdzmaksājums vai cita veida kompensācija ar nodokli netiek aplikti⁴.

Ņemot vērā bērnu interešu prioritātes principu⁵, kā arī bērna tiesības uz izglītību⁶, valstij nevajadzētu aplikt ar nodokli pašvaldības izmaksāto kompensāciju par bērnu izglītošanu.

Tiesībsargs tādējādi aicina Saeimas deputātus veikt grozījumus likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9. panta pirmajā daļā, papildinot pantu ar apakšpunktu, kas paredzētu, ka gada apliekamajā ienākumā netiek ietverts un ar nodokli netiek aplikts līdzfinansējums (kompensācija) par bērnu pirmsskolas izglītības, pamata izglītības, vidējās izglītības, profesionālās ievirzes izglītības vai interešu izglītības iegūšanu. Lūgumu pamatoju ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 65.² panta 3. punktā noteikto tiesībsarga kompetenci sniegt priekšlikumus, kas veicina bērna tiesību ievērošanu.

Tiesībsarga vietniece

Ineta Piļāne

* No 2024.gada janvāra Tiesībsarga biroja gatavotie dokumenti tiek formatēti, ievērojot piekļūstamības prasības personām ar uztveres un redzes traucējumiem.

⁴ Piemēram, vietējās pašvaldības līdzfinansējums nekustamā īpašuma pieslēgšanai centralizētajai ūdensapgādes sistēmai vai centralizētajai kanalizācijas sistēmai, atbalsts izmaksu segšanai azbesta atkritumu apsaimniekošanas nodrošināšanai māsaimniecībām šifera jumtu un siltumizolācijas materiālu nomaiņas gadījumā, mācību maksa, ko darba devējs apmaksājis par darbinieka studijām augstākās izglītības iegūšanai, stipendijas u.c.

⁵ Bērnu tiesību konvencijas 3.pants un Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6.pants.

⁶ Bērnu tiesību konvencijas 28. pants un Bērnu tiesību aizsardzības likuma 11.pants.